

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק יום הכיפורים תשפ"ה

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת הצום

והשבת:

ירושלים - 17:36 | 18:46

תל אביב - 17:51 | 18:48

חיפה - 17:41 | 18:47

טבריה ומגדל - 17:46 | 18:43

באר שבע - 17:53 | 18:48

כי שם ה' אקרא - הבו גדל לאלהינו

"ולא אמר 'להזכיר' או 'לומר' כי ה' היה משים את הדברים בפיו". "ואף הוא היה מתכוון לגמור" - זו נקודה מאד עמוקה שיש להבין את עניינה - בואו נחשוב על הפלא הגדול הזה. הכהן הגדול מכין את עצמו שבעה ימים קודם יום הכיפורים. בעצם לאורך כל השנה הוא מתכוון לרגע הגדול בו הוא מתוודה ומזכיר את השם המפורש, ובסוף השם המפורש יוצא מפי עצמו! אם זה נס שמתרחש מעצמו, אז מדוע כל ההכנות? עשר טבילות וקידושי ידיים ורגליים וכו', והכל מתנקז לשניה המקודשת הזו שבה השם המפורש יוצא מפי כהן גדול מעצמו, כנ"ל. ויש לומר שעומק ההכנה הוא להגיע למצב כזה, להתעלות כזו, שאתה מבין שלך מצד עצמך אין שום השגה. כל ההכנות שלנו אינן כדי להגיע לנקודה שבה אני משיג, אלא כדי להבין שאני מכין את עצמי - ואז שכינה מדברת מגרונה של כהן גדול. איזו הכנה עצומה, איזו מציאות!

בשכמל"ו בקול

אם נחשוב לעומק, ניזכר שכהן גדול ביום הכיפורים בשעה הזו איננו הראשון בהיסטוריה ששכינה מדברת מתוך גרונו. ביום הזה קיבל משה רבנו את התורה, את הלוחות השניים. כל ההכנות, כל מה שנעשה בעולם, מביא את עצמו לנקודה המיוחדת הזאת שבה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה.

אגב, אחת העבודות המיוחדות של הכהן הגדול היתה בשעה שהשעיר המשתלח היה מגיע למדבר, אז היה הכהן הגדול יוצא לעזרת הנשים וקורא בתורה לעיני כל ישראל את הפרשות שאנחנו קוראים, וזו עבודה מעניינת שיש לעמוד על טיבה. אולי אפשר להכניס את הנקודה הזו שהכהן הגדול הוא מקבל התורה ובעצם שכינה מדברת מתוך גרונו, ואני חוזר שוב על הנקודה הזו - אתה מכין את עצמך עוד ועוד ובסוף זה לא אתה. הכח האינסופי חוזר אותך ומופיע דרכך, כי לך עצמך אין שום כח. מכאן נוכל להיכנס לאמירת בשכמל"ו. ראינו שהרמב"ם לומד את זה מהפסוק -

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ. (דברים ל"ב, ג')

אנחנו, שלא זכינו עדיין להיות במקדש, אומרים בשכמל"ו, אך לא בעת אמירת שם ה' ע"י החזן.² יש דיון האם השם המפורש

השם המפורש יוצא מפי כהן גדול

יש חיבור וקשר גדול בין יום הכיפורים לפרשה אותה קראנו בשבת שעברה. במהלך יום הכיפורים כולנו נופלים על פנינו ומשתחוים, והרמב"ם מגדיר את הדברים כפי שאנחנו זוכרים מהתפילה -

כל הכהנים והעם העומדים בעזרה כשהם שומעים את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו שנאמר "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו"... (הל' יוה"כ ב', ז')

המקור לכך שהעם והכהנים שהיו בעזרה ענו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הוא בפרשת האזינו בפסוק הנזכר, שפירושו הוא שקיבלו בקבלה שמשה רבנו אמר לעם ישראל שבשעה שהוא מזכיר את שם ה', עליהם לתת גודל להקב"ה, וכך מביא רש"י על התורה -

... כשאקרא ואזכור שם ה' אתם הבו גדל לאלהינו וברכו שמו. מכאן אמרו שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש. (על דברים ל"ב, ג')

הרמב"ם מדייק אף יותר ואומר שהכהן הגדול היה "מתכוין לגמור את השם כנגד המברכין" (שם), כלומר שהיה מכוון לסיים את אמירת השם המפורש בעת שאנחנו מסיימים לענות "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". צריך להבין את הענין הזה בעומק. וכידוע אמירת בשכמל"ו בקול רם היא אחד העניינים המיוחדים אצלנו ביום הכיפורים.¹

המשפט הזה של חז"ל שראינו ברמב"ם "השם המפורש יוצא מפי כהן גדול..." מופיע בשם האריז"ל ששם ה' היה יוצא מעצמו מפיו של הכה"ג, ולכן מדויק "שהיה יוצא" ולא 'שהיה אומר'. דבר זה מופיע גם במפרשי הנגלה, בתפארת ישראל למשל, על המשנה ביומא שאומר שביום הזה, ברגע הזה, היתה זו השכינה שהיתה מדברת מתוך גרונו של הכהן הגדול, ואנו ענינו בשכמל"ו. השל"ה הק' כותב שזה פירוש המשפט -

וְאֵף הוּא הִיָּה מְתַכֵּן כְּנֶגֶד הַמְּבַרְכִים לְגַמֵּר אֶת הַשֵּׁם... (נוסח

עבודת כה"ג, מוסף ליום הכיפורים)

² כשהחזן אומר את שם ה' אנחנו אומרים 'ברוך הוא וברוך שמו' או אמן.

¹ בניגוד לכל השנה בה אנחנו אומרים זאת בלחש.

המקור. ואני צריך לתפוס שזה אין. זה נקרא "ייחודא תתאה", שצריך לעשותו מלמטה, והוא קשה מאד עד שכל יום אנחנו אומרים אותו בלחש. אנחנו לא מתגאים לומר שאנחנו מבינים את זה, שאנחנו במדרגה הזו, אבל אנחנו רוצים להגיע לשם, כמהים להגיע לשם.

ייחודא עילאה הוא "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד". כלומר תפנים לעצמך, גם אם אתה לא יכול לתפוס או לראות, שמלמעלה באמת כל מה שיש פה הוא אין, כי הכל חולף, עובר ובלה. התפקיד שלך פה בעולם הוא לקחת כל דבר ולייחד אותו בקב"ה, ולהעלות אותו למקורו. את הכל להעלות למקור. ואם נחזור למה שפתחנו בו - כל מה שאני מתכוון, כל ההכנות של הכה"ג (ובעומק - כל אחד מאיתנו הוא כהן גדול), זה להכין את עצמי לכך שבסוף השם המפורש יוצא מפי בעצמו. אין לי שום השגה בכך, אפס. כל עוד נדמה לי שיש לי איזו השגה בזה - אני תקוע. וזה הסיכום שאומר משה רבנו לבני ישראל, וזו ההקדמה לשירת האזינו;

אנחנו רגילים שמשמעות המשפט 'ה' הוא האלוקים" היא מידת הרחמים ומידת הדין, אבל בעצם זה אותו דבר. מידת הרחמים זה לא איזו נחמדות. מידת הרחמים היא החסד של בריאת הכל מהאין.

אין מציאות שאי אפשר להפך אותה

המושג שם ה', שהוא החסד, הוא בעצם ההוי"ה, היינו להבין שבכל רגע ורגע הכל נברא עכשיו. הקב"ה מהווה את העולם עכשיו בחסד אינסופי והכל בעצם נוצר מאין ולכן הכל יכול להתהפך ולהשתנות. ולכן אין שום דבר שהוא מציאות מחייבת וסופית אלא הכל יכול להתהפך, לכן יש תשובה בעולם. ולהבין ש-"ה' הוא האלוקים" זה להבין שהחסד הזה מופיע פה בצורות שאני לא מבין. לפעמים זה מופיע באופנים של דינים, בצורה קשה, אבל הקב"ה כל הזמן מהווה את הכל, גם אם אני לא מבין את זה ורואה את הדברים בצורה הקשה שלהם.

נשים לב למה שאומר משה רבנו בתחילת פר' האזינו, וזה כל כך קשור לכל מה שאנו חווים בימים המיוחדים בהם אנו מצויים; מהפסוק שהזכרנו בהתחלה - "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלוקינו" נלמדות לא מעט הלכות. למשל, כאשר אדם עולה לתורה ומברך "ברכו את ה' המבורך" והציבור עונה לו "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", וחז"ל לומדים שהמקור לברכה זו הוא מהפסוק הזה. כך גם בזימון שבסוף הסעודה - המזמן אומר "רבתי נברך", ואנחנו עונים לו "יהי שם ה' מבורך.. וכו'". אצל הספרדים הנוסח הוא "הב לן ונברך". בפשטות התרגום הוא 'בואו נברך', אבל 'הב' זה כמו שאומרים בעברית 'הבו גדל'. 'הב' זה יחיד 'הבו' - תנו שבח לה'. כאילו המברך מבקש

הוא שם הוי"ה או שם בן ארבעים ושתיים אותיות. בסוגריים נעיר כי פעם אחת בשבוע אנחנו מזכירים את המשפט הזה בקול רם, בקבלת שבת, אחרי אמירת הפיוט "אנא בכח", פיוט קדוש המיוחס לתנא רבי נחוניא בן הקנה. מופיע בראשונים שהפיוט הזה רומז את ארבעים ושניים אזכרות השם המפורש. יש בו מ"ב מילים, שש מילים כפול שבע שורות. גם בספירת העומר אנחנו אומרים את הפיוט הזה, אבל רק בקבלת שבת אנחנו אומרים את המשפט בשכמל"ו בחתימת את הפיוט בקול. מה פירוש "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"? "הזוה"ק אומר ש"שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" הוא "ייחודא עילאה" ואילו בשכמל"ו זהו "ייחודא תתאה". ננסה להסביר מעט ומשם נחזור;

ייחוד עליון - ייחוד תחתון

אנחנו מבקשים לייחד את ה' הנורא, ובעומק זוהי כל עבודת היום הכיפורים - לייחד את ה'.³ כל עבודת היהודי בעולם, ובשל כך נבראנו ולשם כך לקחנו הקב"ה להר סיני, היא כדי לראות כי "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". למושג "אין עוד מלבדו" יש שני הסברים - בעומק בעומק יש ייחוד עליון (עילאה) וייחוד תחתון (תתאה). לפי הייחודא עילאה אין עולם פה, כלומר הכל הוא 'אין מיש' (ולפי ייחודא תתאה זה בדיוק הפוך - הכל הוא יש מאין). היש היחיד הוא האלוקות, ואפשר לראות את זה כל רגע וכל שניה - דבר שאתמול חשבת שהוא עצום וחזק ומפחיד מתברר כעורבא פרח, ככלום. עומק המושג "אין עוד מלבדו" כשזה בא מלמעלה הוא שכל מה שפה, בעולם שלנו, הוא אין. אבל לאדם קשה לחיות ככה והוא גם לא אמור לחיות כך בעולם שלנו התחתון, ולכן הוא מדבר על 'יש מאין' - כלומר שכל מה שיש פה בעולם הוא יש והוא נברא מאין, כלומר שהעולם נברא כדבר שהוא נתפס, מושג - מאין, ממשהו שאיננו מושג, שאינו מוחשי. גם המלאכים לא יכולים להבין את זה, גם משה רבנו לא יכול להבין את זה, כי זהו האין מבחינתנו. ברגע שאני, בשר ודם, אני 'יש' פה במציאות, הרי שכל הכח שלי נובע מזה שאני בטל אל האין, אל מקור החכמה, אל הלא מושג, אל הלפני המושג - וזה ייחודא תתאה. כשאני מדבר על דבר שהוא מושג - זה כבר איננו ה-"אין עוד מלבדו", אבל אני חי פה, ולכן אני צריך להבין ש-"ברוך אתה השם" הוא ה-"אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו". "ה' הוא האלוקים" פירושו ש-ה' הוא המהווה, הוא המחיה הכל מאין. דמיון לעצמך את האין - אתה פה כדי לתפוס שאתה יש אבל המקור הוא האין. זה קשה מאד מאד. יש עולם ובוודאי שיש מציאות ויש חשיבות לכל רגע במציאות וצריך לפעול במציאות ולקיים בה מצוות וכו', אבל כל המציאות מיוחדת במקורה, שהוא איננו נתפס. המקור שלי איננו הזרע, מקור הצומח איננו באדמה - כי אם באין. היש הוא לעולם איננו

³ אגב, את יום הכיפורים אנחנו מסיימים בהכרות "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ג פעמים בשכמל"ו, ושבע פעמים "ה' הוא האלוקים". בני עדות המזרח אומרים את זה בפיוטים מופלאים כבר מתחילת הסליחות, למשל בפיוט "אראלי מעלה" - "אַרְאֵלִי מַעְלָה. אֲמַרְיִם ה' אֲדוֹנָי. בְּחִירֵי סֻגְלָה. עוֹנִים וְאֲמַרְיִם ה' הוּא הָאֱלֹהִים. ה' הוּא הָאֱלֹהִים. יֵשׁ שֵׁם בֵּית שְׁכַנְתּוֹבוּ ה' הוּא הָאֱלֹהִים. ה' הוּא הָאֱלֹהִים. וְגַם בְּעֵשִׂי"ת כִּךְ פּוֹתִיחִים הַסְּפָרְדִים אֶת פְּסוּקֵי דְזִמְרָא וּמוֹסִיפִים "ה' הוּא הָאֱלֹהִים".

העולמות, אתם - "הבו גודל לאלוקינו", הבו גודל לאיך שזה מתגלה פה בעולם. איך אתם תגדילו את השירה כאשר תתנו גודל לאלוקינו. זה המקור אומר הרמב"ם, לכך שבאשר הכהן הגדול היה אומר את השם המפורש (וכנ"ל כפי שפתחנו שאחרי ההכנות המרחבות היה השם יוצא מעצמו ושכינה מדברת מגרוננו והוא קולט שאין לו שום השגה בזה), היו עונים לו בשכמל"ו. כלומר, לא רק שהכהן היה אומר ומבין שהוא רק מכין את עצמו להופעת האלוקות מעצמה, אלא הוא היה אומר לעם - 'הכח שזה יופיע זה אתם שנותנים גודל לאלוקינו. אתם שמבינים שהתכנית האסטרטגית היא שהאסטרטג היחיד הוא י-ה, ואנחנו ל-יה ועינינו י-ה'. שואלים היום כולם - 'מה התכנית האסטרטגית' ליום שאחרי - אז זו התכנית. האסטרטגיה היא שירת האזינו. אני מכין את עצמי למה שאני בכלל לא יכול. כל עבודתי היא להכין את עצמי לדבר שאין לי שום יכולת להגיע אליו.

עבודת היום בגורלות

מופיע בזה"ק ביטוי מפורסם - "פורים - כיפורים", שיום הכיפורים הוא כמו יום הפורים. זה לא סתם ווארט. פור הוא גורל, ועיקר עבודת הכה"ג היא הגורלות שהוא מטיל על שני השעירים, האחד ל-ה' והאחד לעזאזל. אם נניח שהכהן הגדול בחר את השעירים בלי גורל, אז אין יום כיפור! וצריך להבין למה. ההלכה היא מרתקת -

טרף בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידי לישם שני השעירים ופוחת ידיו. אם של שם עלה בימינו הסגן אומר אישי כהן גדול הגבה ימינך ואם בשמאל עלה ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך ונותן שני הגורלות על שניהם של ימין על ימין ושל שמאל על של שמאל ואם לא נתן לא עיכב אלא שחיסר מצוה שההנחה מצוה שאינה מעכבת וההגרלה מעכבת אף על פי שאינה עבודה לפיכך ההנחה כשירה בזר והעליית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר. (רמב"ם הל' יום הכיפורים ג', ג')

ההגרלה אינה עבודה, והקלפי יכול להיות גם מעץ. הוא רק חייב שניתן יהיה להכניס לתוכו שתי ידיים כי הכהן הגדול - כי הכהן רוצה שהגורל ל-ה' ייצא בימין, אבל הגורל אומר בעצם שגם השעיר לעזאזל, כל העברות והקשיים וכל מה שאנו עוברים בדרך - הכל זה גורל, זה מה'. גורל משמעו שלמרות כל ההכנות שלי, בסוף אני מפנים שהכל זה הקב"ה. לפעמים 'גורל' נשמע לנו כמו משהו ילדותי, ששייך למי שלא יודע לקבל החלטות בעצמו - וזה נכון! אני לא יודע להחליט, אני לא יודע כולם! אני יכול רק להכין את עצמי להבין שאין לי שום כח. כמה הכנה צריך לזה...

"כי שם ה' אקרא", פונה משה בתחילת שירת האזינו לעם ישראל ואומר להם שמה שיתן את הכח להופיע את שירת האזינו עד "וכיפר אשמתו עמו" זה שאתם תתנו "גודל לאלוקינו". זה כל כך עמוק. לכן מי שעולה לתורה מקיים את

החזרה - 'תנו לנו, תחזירו לנו - ונברך את שם ה'. מיד נבאר את זה.

שירה קשה

שירת האזינו עוסקת בעצם בכל ההיסטוריה - עבר, הווה ועתיד - והיא "התוכנית האסטרטגית" שלנו. יש בה חסד עצום - "כי חלק ה' עמו" איך הוא ברא את העולם, את ישראל, ומאיך יש בה דינים קשים מאד, תיאורים נוראים - "אשביתה מאנוש זכרם", "מחוץ תשכל חרב", "חיצו אכלה במ", "לי נקם ושילם", "כי ידיו ה' עמו ועל עבדיו יתנחם" - יש סדר לעולם. הרמב"ן אומר על השירה הזו שאם היא היתה נכתבת על ידי אחד מן החוזים בכוכבים - ללא ספק היינו מאמינים בה כי כל מה שיש התקיים, עבר הווה ועתיד, והחלק האחרון שבה הם ימות המשיח -

הַרְנִינוּ גוֹיִם עֲמֹו כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקְוֶם וְנִקְם יֵשֵׁב לְצַרְיָו וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עֲמֹו. (שם ל"ב, מ"ג)

זו שירה קשה, וכולה היא בעצם כלשונו של הרמב"ן "אין בה תנאי בתשובה ועבודה", היא לא עוסקת בתשובה או בעבודה, אלא היא -

והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה רק היא שטר עדות שנעשה הרעות - ונוכל. ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה - אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, וכיפר על חטאתינו למען שמו. אם כן השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין. (רמב"ן שם מ')

חז"ל למדו מפה את כל הגלויות והשוואות - כל הפרטים נמצאים פה. זו שירה קשה. את השירה הזו היו הלויים אומרים מדי שבת בשבתו בעת הקרבת קרבן מוסף. בכל שבת פסקה אחת, קריאות 'ראשון' עד 'שישי'. ועומק השירה, ולא תמיד שמים לב לזה - משה רבנו אומר לעם ישראל 'אני עומד לומר לכם עבשיו שטר שיש בו שם הויה' ויש בו "אלוקינו". יש בו חסד ויש בו דין. יש בו איך הקב"ה מהווה את העולם בכל שניה, אבל במציאות פה זה יכול להיראות הכי הפוך - "האזינו השמיים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי". דיבור זה לשון קשה.⁴ "יערוף כמטר לקחי" - לשון קשה, "תיזל בטל אמרתי" - לשון רכה. בטל כולם שמחים. "כשעירים עלי דשא" - לשון רוח סערה, "וכרביבים עלי עשב" - טיפות קטנות, נעימות. ואז הוא אומר לעם ישראל את העיקרון של תפקידנו בשירה. זו השירה שלא אומרים אותה ב'מכה אחת'. את שירת הים כולה היו אומרים במנחה של שבת, שירה מרגשת שבה "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה בן בוזי", אבל שירת האזינו - אם היינו מגיעים בשבת בה היו קוראים את 'ראשון', היינו מבסוטים, שירה יפה, אבל אם היינו מגיעים בשבת הרביעית - זה היה נשמע כמו ערב מלחמת עולם.⁵ וצריך להבין שזה הכל אותה שירה! ואז בא משה ואומר לעם ישראל - "כי שם ה' אקרא", כאשר אני אקרא בשם ה', במידת הרחמים, המהווה את כל

⁵ "אֲסִפֶּה עֲלֵימוֹ רַעוֹת חֲצֵי אֶכְלֶה בָּם" (דברים ל"ב, כ"ג) וכו'.

⁴ היפך מאמירה שהיא רכה.

אבל כאשר אתה לא מבין שאתה נלחם על ה', כשאתה לא מבין שהמלחמה של האויב היא בקב"ה, שיש פה אסטרטגיה, כשאתה לא מבין שאתה לוחם במלחמת הקודש מול דבר שהוא המנגד לכך, שהוא ההיפך, אז אתה מביא חלילה שלא תוכל לו. וכשאתה מנצח, זה לא בגלל שאתה חזק, אלא רק בגלל שאתה בביטול למקור והשכינה מדברת מגרונו. "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" - העבודה שלי באמונה, בתשובה, היא לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, זה להבין שהכל בא מתוך תכנית אלוהית אחת גדולה, זה להאמין באמונה אמיתית שהוא יוצר בראשית שהוא מהווה את הכל וממילא אין דבר רע יורד מן השמיים - זה מתגלה פה באופן קשה מאד, נכון, אבל אני יודע שאנחנו לא דבר שאני יצרתי אלא זו מציאות אלוהית, גורל אלוהי שאני מביא אותה לעולם.

ומה היה אומר שם הכהן הגדול?

אָנָּא הַשֵּׁם, עֲוִיתִי, פִּשְׁעֵתִי, חֲטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. אָנָּא הַשֵּׁם, כִּפֹּר נָא לְעֹונֹתַי וּלְפִשְׁעֵי וּלְחַטָּאִים, שְׁעוֹתֵי וּשְׁפִשְׁעֵתִי וְשִׁחַטָּאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי... (משנה יומא ג', ח')

והיו שומעים את השם המפורש, ואז היו כורעים, נופלים ומשתחוים, וכאשר היה אומר את השם האחרון, אז היו נופלים על פניהם -

וְהָן עֹונֵינִי אַחֲרָיו 'כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'. (שם)

אבל למה הם התרגשו כאשר הם שמעו אותו אומר "אנא ה'?" הרי הוא עדיין לא אמר שום דבר! זה פלא פלאות - כשיהודי שומע את שם ה', את ה' המפורש, הוא שומע את הקול הפנימי שלו יוצא מתוך גרונו!

ראיתי מישהו שאומר שהמילה "אנא" בעברית ובארמית איננה רק מילה נרדפת לבבקשה, please, אלא זה גם 'אני'. כשיהודי שומע את השם המפורש יוצא מפיו של הכהן הגדול, הוא שומע - "אנא ה'", הוא מבין ש-"ישראל וקודש בריך הוא חד", ואז הוא כורע נופל ומשתחוה, הוא בטל והוא עושה ייחודא תתאה ואומר בשכמל"ו. זו המדרגה של יום הדין.

בראש השנה בעשור לחודש

ראש השנה, הוא כידוע בא' תשרי, אבל אלו מילים של חז"ל ואילו במקרא הביטוי הזה איננו מופיע - למעט פעם אחת בספר יחזקאל -

בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה לְגִלוּתֵנוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר בְּעֶצְמָם | הַיּוֹם הַזֶּה הִיָּתָה עָלַי יְדֵיהַי וַיִּכָּא אֶתִי שְׁמָה. (יחזקאל מ', א')

רגע, "בראש השנה בעשור לחודש"? איך זה יכול להיות? יחזקאל כידוע נמצא אז בבבל, אחרי שארץ ישראל נחרבה וירושלים הוגלתה, והוא ממשיך ואומר -

בְּמַרְאֵי אֱלֹהִים הִבִּיאֲנִי אֶל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיְנִיחֵנִי אֶל־הָר גְּבֵהַּ מְאֹד וְעָלִיו כְּמִבְנֵה־עִיר מְנַגֵּב. (שם ב')

ברכת התורה בקריאת שם ה', כי התורה היא שמותיו של הקב"ה אבל היא הגילוי ש-"ה' הוא האלוקים".

יום הכיפורים הוא עבודה של ארבעים יום, בעצם של שנה שלמה, שבשיאה אנחנו מביאים את עצמנו לקלוט ולהפנים שה' הוא האלוקים, כלומר שאני מקבל באמת ובתמים ובאמונה שלמה שהוא האסטרטג והוא בונה את הכל באופן הכי טוב שיכול להיות. והוא יכול להפך, ולשנות, ולכפר ויכולה להיות תשובה. ביום הכיפורים אנחנו מגיעים ליסוד של הכל.

והסר שטן

חז"ל אומרים שיום הכיפורים הוא היום בו השטן הוא מחוץ לתמונה. הם אומרים ש-"השטן" בגימט' זה 364, היינו מניו ימות שנה פחות יום אחד, הוא יום הכיפורים. מיהו השטן? גם בראש השנה כתוב שאנחנו תוקעים בשופר כדי "לערבב את השטן". יש שיר יפה של נתן אלתרמן -

אָז אָמַר הַשָּׁטָן: הַנְּצוּר הַזֶּה / אֵיךְ אוֹכַל לוֹ. / אֵתוֹ הָאֲמִץ וְכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשֵׂה / וְכִלֵּי מַלְחָמָה וְתוֹשִׁיָה עֲצָה לוֹ. // וְאָמַר: לֹא אֶטֶל כַּחוֹ / וְלֹא רֶסֶן אֲשִׁים וְמַתְג / וְלֹא מַרְךָ אֲבִיא בְּתוֹכוֹ, / וְלֹא יָדְיוֹ אֲרַפֶּה כְּמַקְדָּם, / רַק זֹאת אֶעֱשֶׂה: אֶכְהֶה מַחוּ / וְשִׁכַח שְׂאֵתוֹ הַצֶּדֶק. // - - כֶּךָ דִּבֶּר הַשָּׁטָן, וְכִמוֹ / חֲרוּ שְׁמִיִם מְאִימָה / בְּרָאוּתָם אוֹתוֹ בְּקוֹמוֹ / לְבַצֵּעַ הַמְזֻמָּה.

(נתן אלתרמן, 1970)

נדמה שהשיר הזה נכתב היום בבוקר. אנחנו תופסים את השטן כמפלצת אבל אלתרמן, בתפיסתו החילונית, כבר הבין שהשטן הוא זה שרואה שהוא אינו יכול לנצח את האויב שלו, כי הוא עדיף עליו, אז איך הוא ינצח את האויב בכל אופן? על ידי שאשכח ממנו את כוחו, שאיתו הצדק. השטן הוא זה שבא אל היהודי ואומר לו 'אתה לא יכול להופיע אלוקות. שכינה לא יכולה לדבר מגרונו, לא הכל יכול לשוב בתשובה ולהתהפך. אין דבר כזה כמו שעיר שמכפר על עוונות עמך בית ישראל. לא יכול להיות'⁶. אנחנו תופסים את זה? אנחנו אומרים בנוסח תפילת ערבית -

וְהִסַּר שָׁטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. (ברכת השכיבנו)

ר' אשר פריינד זצ"ל היה מבאר ש'מלפנינו' זה כאשר אדם הולך ר"ל ליפול באיזו עברה, ביצר הרע, ואז הקב"ה שולח אליו מפריעים שמונעים ממנו מלחטוא. ואז הוא אומר לעצמו ו/או לסובבים אותו - 'ראיתם איך הצלחתי להתגבר על היצר שלי? אני בסדר גמור!'. וזו הכוונה ב-"הסר שטן... ומאחרינו". ההבנה שאתה, שכל הכח שלך הוא מפני שאתה מכין את עצמך אבל אז זה לא יוצא ממך בכלל. זו שכינה מדברת מגרונו. על הפסוק -

כִּי־תִצָּא לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנָו ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשִׁבִּיתָ שְׂבִיּוֹ. (דברים כ"א, י')

הרבי מליובאוויטש זיע"א מביא שכאשר אתה יוצא למלחמה מתוך הבנה שאתה "על אויבך", אז "ונתנו ה' אלוקיך בידך",

⁶ ועי' גם בשירו של שולי רנד "דע בני אהובי" שמדבר בזה.

הכין את עצמו לקלוט שאין לו שום השגה בכלום ושכינה מדברת מתוך גרונו.

כי חלק ה' עמו

מכאן נבין מדוע "ראש השנה בעשור לחודש" הוא גם יום הכיפורים של קבלת התורה - הוא היום בו אני מבין שהאלוקות מופיעה בי בגורל, בבחירה, "כי חלק ה' עמו". חלק בדרך כלל הוא מושג מתימטי, חלק מהמספר השלם, אבל אם כן - איך יכול להיות חלק מהקב"ה, מהמהווה? חלק מהאינסוף? - אלא חייבים לומר שאני אינסוף, וזה הבירור של יום הכיפורים!

הַמִּזְבֵּי מַעֲלָה אוֹמְרִים ה' אֲדוֹנָי. יִשְׂרָאֵל בְּצַרְתָּם וּבְגִלוֹתָם עֹנִים וְאוֹמְרִים ה' הוּא הָאֱלֹהִים. ה' הוּא הָאֱלֹהִים.

ו-"ה' הוא האלוהים" זה בגלל ש-"כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו". זו האסטרטגיה - ההבנה שהתפקיד שלי הוא לפעול ובפעולתי אני נותן גודל לאלוקינו, כלומר אני נותן גודל למה שקשה להגדיל, למה שאני מתקומם נגדו, לדינים וקשיים ולדברים שאני לא מבין. "הבו גדל לאלוקינו" זו דרישה קשה מאד, לכן כשיאמרו את הברכות בבית המקדש, כפי שראינו שאמר רש"י בהאינו ובכך פתחנו את השיעור ובזאת אף נסיים, וישמעו את ה' המפורש במקדש יאמרו בשכמל"ו - אני לא מבין איך, לא רואה איך, אבל כל מה שיש פה אני מייחד אותו מלמטה ומבין שהוא בא כדי שהאלוקות תופיע.

ראש השנה של העשור לחודש, יום הכיפורים. שנזכה אי"ה ביום הכיפורים הזה באמת באמת לשמוע כבר קול שופרו של משיח. כל ענין השופר של ראש השנה הרי נלמד מהשופר של יום הכיפורים של שנת היובל. בתורה לא כתוב מפורש 'שופר' בראש השנה, אלא "יום תרועה יהיה לכם", ואת השופר לומדים מהשופר שתקעו בו ביום הכיפורים בשנת היובל, הוא היום המקודש שבו מגיע הכהן הגדול המקודש, במקום המקודש, אל הרגע שבו מתוך כל פעולותיו והכנותיו הוא תופס את הגאולה האישית של כולנו. כן נזכה לגאולה הכללית ונראה אותה בעיני בשר עם כל ישראל מהרה.

זו אחת הפעמים הבודדות בהן ארץ ישראל נקראת כך במקרא. וַיָּבִיֵא אוֹתִי לְשֵׁמָה וְהִנֵּה אִישׁ מֵרֶאֱהוּ כְּמֵרֶאֱהוּ נִחֵשֶׁת וּפְתִילֵי פְשָׁתִים בְּיָדוֹ וְקִנְיָה הַמֶּדְהָ וְהוּא עֹמֵד בְּשַׁעַר. (שם ג')

והוא מלמד אותנו שם את כל תבנית הבית, ומפה מתחילים תשעה פרקים שמסתיימים אחרי תיאור בית המקדש השלישי שייבנה בב"א⁷ ולאחר שהוא מסיים את התיאור הזה הוא מתאר את ירושלים, את המים שיוצאים אל ים המלח ומחיים את הים, ובסוף הופך שמה של ירושלים ל-
... וְשֵׁמִי הָעִיר מִיּוֹם הַרִי"ה לְשֵׁמָה. (שם מ"ח, ל"ה)

ומתי כל זה קורה שיחזקאל מובא לראות את כל מחזות האלוקים הללו? - ביום כיפור שנקרא ראש השנה. מוסבר בתורת החסידות שראש השנה הוא גם א' תשרי וגם י' בתשרי. בא' תשרי זהו הראש שבו אנחנו נידונים על הגשמיות, "מי יחיה ומי ימות", ואנחנו מקבלים את כל הכח להכניס את עבודת ה' אל כל הגשמיות, "ייחודא תתאה", לכל המציאות הנמוכה פה. זה ראש השנה - לשנים, לשמיטין, ליובלות, לכל הדברים המציאותיים, ואילו ראש השנה של י' בתשרי הוא ראש השנה ברוחניות. זה לקלוט שאני יכול להגיע לרוחניות שאני בכלל לא מבין שאני יכול להגיע אליה. זה להאמין שאחרי שלמדתי בראש השנה הראשון להחדיר את עבודת ה' בתוך הגשמיות - ולכן אנו אוכלים שותים ושמחים בו⁸ - הרי שביום הכיפורים המצווה היא לענות את נפשתיכם. פעם אחת בשנה. לצום -

אֲךְ בְּעֶשְׂוֹר לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מְקַרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה ל־ה'. וְכִלִּי מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְפָנָי ה' אֱלֹהֵיכֶם. (ויקרא כ"ג, כ"ז-כ"ח)

לא בגלל שיש ענין בעיניו אלא בגלל שאני מבין שמבחינה רוחנית הצום הוא האוכל הרוחני שלי. ראש השנה, אם אנחנו מבינים נכון, הוא עשרת הימים הללו - הראשון הוא הגוף הגשמי, והשני הוא לשכוח מהגוף ליום אחד ואז אני רואה את הכהן הגדול מתכונן ומתכונן, לא ישן בכל הלילה שלפני כן, עושה את כל העבודות המיוחדות שלו ליום הכיפורים, פורש שבעה ימים מאישה, ובסוף כל ההכנות מגיע להבנה שהוא

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, יושבי הארץ וחוננה לה, להצלחת ושמירת חיילי צה"ל, לחשבת החטופים מחרח בשלום, לחשבת כל החטופים לקבר ישראל, לע"ג כל החטופים על קידוש ה' באירועי המלחמה ולע"ג נידונו האהוב בנימין בן שושנה ז"ל, שרח בת קלרה, צלח צירל ב"ר יצחק ע"ה ולהבדיל
לרצאת כל הפעמים וחוזלים ובתוכם
עמרם בן אירח חיה, יוחאי יחודה בן סיגל חוזה,
וליווג חנון ליעל רחל בת אריאל אסתר תחי'
להקדשת שיעורים ניתן לפנות בחודשת וואטסאפ לענואל - 054-7500516

⁷ ע"פ הרמב"ם הפרק הזה הוא המקור בתנ"ך לתיאור בית המקדש השלישי.
⁸ יש מצווה מיוחדת באכילה בראש השנה - "ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו